

GINTARĖ NARAUSKAITĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

TRANSGENDER TAPATYBIŲ DISKURASAS: CAMP JAUTRUMO REALIZAVIMAS MIUZIKLE „PRISCILA, DYKUMOS KARALIENĖ“

Discourse of *Transgender* Identities:
Realisation of *Camp* Sensibility in the Musical
“Priscilla, Queen of the Desert”

SUMMARY

The article highlights the discourse of *camp* sensibility and analyses a 2013–2014 British musical “Priscilla, Queen of the Desert” on the basis of the theoretical perspectives of *camp* sensibility. Analysis of the musical reveals the way performances of *drag queens* implement hyperbolised practices of femininity and presents *camp* aesthetics by using lively, colourful and decorative visualisations – an excess and continuity of which expunges an element of subversion. The article notes that hyperbolization is characteristic not only of *drag queens* but also of other characters in the musical. These characters do not create a clear confrontational opposition to transgender subjects, since many characters of the musical are a part of *camp*.

SANTRAUKA

Šiame straipsnyje aktualizuojamas *camp* jautrumo diskursas ir analizuojamas D. Britanijos 2013–2014 m. turo miuziklas „Priscila, dykumos karalienė“. Miuziklo analizėje atskleidžiama, kaip *drag queens* performansai įveiksmia hipertrofuotas moteriškumo citavimo praktikas, itin vaizdžiai reprezentuoja *camp* estetiką naudojant raiškia, spalvingą, dekoratyvią vizualizaciją, kurios pertekliuje, nepertraukiamume ištrinamas subversyvumo dėmuo. Straipsnyje išryškinama, kad hiperbolizacija būdinga ne tik *drag queens*, bet ir daugumai miuziklo personažų, kurie nesukonstruoja ryškios konfrontacinės opozicijos translyčiams subjektams, kadangi itin gausi miuziklo personažų įvairovė taip pat yra *camp* figūros.

RAKTAŽODŽIAI: *camp* jautrumas, *camp* estetika, *drag queens*, translytiškumas, miuziklas: *Priscila, dykumos karalienė*.
KEY WORDS: *camp* sensibility, *camp* aesthetics, *drag queens*, transgender, musical: *Priscilla, Queen of the Desert*.

Campy charakterių daugialypumas

Pažymėtina, kad miuzikle aktyvina mi *drag queens* lyčių performansai akcentuoja lyties dviprasmiškumą, daugialypumą, kada ištrūkstama iš griežtų binarinių rėmų. Miuzikle pateikiami žaismingi, daugialypiai būdai įkūnyti moteriškumą ne tik *drag queens* kūnų paviršiuose, bet ir biologinių moterų kūnuose (hiperseksualumą parodijuojanti kvaila Bobio žmona Sintija, agresyvi, vyriška alkoholikė Shirley viename iš Australijos barų, ekscentriškos, stilizuotos Divos). Visos šios moters reprezentacijos paneigia tradicines konotacijas, siejamas su konvencionali moteriškumu, bet tai žaismingas vaizdavimo būdas, siužetiniame spektaklio naratyve neįgyjantis politiškai subversyvaus turinio. Taigi tokie lyčių performansai reprezentuoja, kad lytis yra ne tik socialinis konstruktas, bet ir žaidimas, malonumas, pasilinksminimas ir fantazija⁷. Estetizuoti *drag queens* lyčių performansai, kaip ir intriguojančios jų asmenybės, reprezentuojami „Prisciloje“, yra lengvabūdiškas *campy* veikimo žaismas, atskleidžiantis Felicijos, Mitzi ir Bernadetės charakterių intensyvumą, kuriems trūksta gelmės, prasminio turinio. Jie tarsi lengvabūdiškos marionetės, sinchroniškais lūpų judesiais aistringai reaguojančios į *campy* stiliaus muzikinę partitūrą ir žaidžiantys dviprasmišką lyties performansą (vyriškumo / moteriškumo perspektyvos kūno) socialiniame lygmenyje. Šioje stilizuotoje nenatūralumo šventėje nėra išplėtojami, detalizuojami charakteriai, jų portretai itin schemizuoti, tačiau itin in-

tensyvus jų teatrališkumas, emocinė energija, tad galima teigti, kad tai akimirksnio charakteriai⁸. Mitzi ir Felicijos vizualioje išraiškoje dominuojantis ryškus makiažas, aukštakulniai, ekstravagantiška ar net erotiška apranga išryškina *camp* estetikos dėmesį dekoratyvumui. Idėja, kad kūnas yra perskaitomas, jog tai paviršius, kuriame įkūnijami, patvirtinami geismai, taip pat reprezentuoja, kad *camp* jautrumui aktualus paviršius, forma, bet ne turinio prasmingumas. Ne tik vizualioje estetikoje, bet visame miuziklo idėjiniame lygmenyje, kuriame atmetamas rimtumas, išryškinama gyvenimo kaip teatro metafora (egzistavimas kaip vaidmens atlikimas), rodoma *camp* stiliaus pergalė prieš natūralumą, autentiškumą⁹. Miuziklo siužetiniame turinyje akcentuojama aiški dichotomija, kur *camp* siejama su miesto, didmiesčio perspektyvomis, o nuošalios kaimo, marginalios vietos nepripažįsta *campy* personažų, jų performatyvių aktų. Trijų *drag queens* performansai, jų įveiksimas lyties performatyvumas mieste pripažįstamas, o *drag queens* bei transmoters buvimas Australijos paribiuose yra atmetamas, nepripažįstamas. Tai rodo estetizuota ir kartu itin parodiška scena, kai Shirley tyčiojasi iš *drag queens*, ar trumpalaikė, neryški kaimo žmonių panieka translyčiams subjektams. Tačiau šios atmetimo reakcijos labai greitai virsta žaismingu humoru, sunaikinamas jų piktavališkumas ir akcentuojamas suformuotas geranoriškumas – šios reakcijos irgi virsta žaismingu *camp* stiliumi. Miuziklas, turtingas pliuralių transformacijų, nesibaigiančio, staigaus personažų vizualios išraiškos kaitumo, kada simultaniš-

kai keičiama viena mizanscena po kitos. Divas keičia erotizuojančios energijos, geismo galios pripildytas Felicijos ir vaikinių šou, masuotėje pasirodančios hiperbolizuotos baroko, Australijos aborigenu, kengūrų, skėčių personifikacijos ar miuziklo finale *drag queens* įprasminimas mistifikuotas, provokatyvus, hipertrofuotai ekstravagantiškas moteriškumo performansas nepastebimai keičiant vizualias aprangos formas, kada akivaizdžiai išreiškiamas virsmo aspektas, būdingas *campy* veikimo būdams.

Camp dualumo reprezentacija

Miuziklo *drag queens* lyties performansų žavesys glūdi stilizuotame dirbtinume, kuriame nėra turinio, o tik mėgavimasis savimi ir kuriamu žaismingumu, gryna estetika. Šie performansai – tai hiperbolizuotas moteriškumo pastišas, kuriame slypi žaismė, vizualumas. Nors tai konkretaus stiliaus (moteriškumo) imitacija, stilizuotos kaukės, tačiau tai neutrali mimikrijos praktika¹⁰, kurioje nėra subversyvumo elementų, satyriško juoko, tik žaismingas humoras. Tokiai lyčių performansų praktikai trūksta pikt-džiugiško juoko, moralinio, politinio turinio, tačiau joje gausu juoko formos, kada nuoširdžiai, be patyčios juokiamasi iš savęs. Tai atskleidžia ir miuziklo *drag queens*, nes jie gėrisi savo atliekamais lyčių performansais ir šitaip išreiškia meilę nenatūralumui. „Priscilos“ kelionė per dykumą, kurios metu nuolat atliekamas Felicijos lytiškumo performansas, žymi perdėtą manierizmą, kai sutelkiamas dėmesys į *camp* reprezentacijos dualumą. Nors Felicija atlieka mo-

teriškumo performansą, tačiau vizuali moters išorinė reprezentacija nepajėgi nuslėpti geidulingą, erotikos pripildytą vyrišką Adamo kūną, kuris įaktyvina kitų miuzikle veikiančių personažų *homoseksualaus žvilgsnio* trajektorijas¹¹. Miuziklo *drag queens* aiškiai pristato antropologės E. Newton išryškintą inversiją, nes spektaklio metu pasirodantys kūnai akcentuoja ir vyrišką, ir moterišką išorinę reprezentaciją, įkūnijamą vyriškame kūne, tačiau visas Felicijos, Mitzi manieringumas, išorinėje reprezentacijoje glūdinčios moteriškumo aliuzijos nurodo vidinėje tapatybės gelmėje slypinčią moteriško pasaulio viziją. Tiek vyriška, tiek moteriška reprezentacija akcentuoja dekoratyvumą ir stilizaciją. Šis Felicijos, Mitzi dviprasmiškumas, vyriško kūno moteriška vizualizacija, moteriško vidinio pasaulio įprasminimas vyriškame kūne atspindi *camp* teiginį, kad vyriškame vyre gražiausia tai, kas moteriška¹². *Drag queens* tapatybių intensyvumas, aistringas lyties performansų atlikimas, kada žaidžiama su vis ekstravagantiškesniais atributais (milžiniški ryškiaspalviai kostiumai, vaizduojantys gerves, drakonus, sidabro spalvos medžiagos plazdėjimas Felicijai atliekant ariją ant autobusiuko stogo) nurodo teatrališką performansų prigimtį, taip pat reikšmingą *camp* estetikos reprezentacijoje. Nors Bernadetė, taip pat kaip Felicija, Mitzi, dalyvauja *drag queens* ekstravagantiškuose šou performansuose, tačiau Bernadetė kasdieniame spektaklio naratyve reprezentuoja visai kitokią, *camp* estetiką ardantį lyties performatyvumą. Jos elegantiškai patrauklus, saikingas, tariamai autentišką moteriškumo vizualizaciją

įveiksminantis normų citavimas yra šaltas, neaistringas, galima teigti, kad jam trūksta teatrališko efektingumo, fantazijos¹³. „Priscilos“ miuziklo *drag queens* lyčių performansai teikia pasigėrėjimo ne tik patiems personažams, bet ir publikai, jie įteisina stiliaus pergalę, atmeta tragiškumą, kuris gali būti siejamas su transseksualumo būviu. Galima teigti, kad miuziklo *drag queens* tampa šiuolaikiniais dendžio pavyzdžiais, kurie reprezentuoja ir dievina vulgarumą, išryškina džiaugsmą ir mėgavimąsi¹⁴.

Camp verbalinė raiška ir fetišizmo objektai

Neabejotina, kad *camp* estetika remiasi vizualia stilizacija, tačiau ji taip pat išreiškiama ir verbaliniame diskurse kaip *camp* kalbos vartojimas. Dažniausiai *camp* kalbos stilius siejamas su homoseksualiems vyrams būdingu kalbėjimu, kai išryškėja manieringumas, žaismingumas, improvizacija, moterims būdingų tonacijų, tarties citavimo praktika, niuansavimas, tam tikrų žodžių, intonacijos akcentavimas¹⁵. Miuzikle, kuriame itin svarbus muzikinis, vokalinis atlikimas, taip pat pastebimas ir *camp* kalbos stilius, kuris įgyja išraišką tiek atliekant muzikinius numerius, tiek reprezentuojant

pokalbiuose personažų vartojamą *camp* kalbą. *Camp* stilius, besipriešinantis rimtumui, akcentuoja ir fetišizmą, kurio objektais miuzikle tampa hipertrofijai sukurti naudojami atributai, kaip ekstravagantiški perukai, ryškiaspalviai kostiumai, aukštakulniai, platforminiai batai, taip pat pagrindine veiksmo vieta tapęs autobusas „Priscila“, kuris yra ne tik *campy*, bet reprezentuoja ir homoerotinę simboliką, siejamą su froidistinėmis automobilio, traukinio kaip falo asociacijomis¹⁶. Būtent šiame fališkame atspindyje kuriamos aliuzijos į homoseksualumą, jos taip pat atkreipia dėmesį ne tik į lyties performatyvumą, bet ir į seksualinę personažų tapatybę, kur ryškus homoseksualumo naratyvas. Felicija, Mitzi – homoseksualai, kuriuos miuzikle supa gausi, homoerotiskus troškimus skatinanti erotinė vyrų energija, itin vaizdžiai reprezentuojama Felicijos *drag* performansuose išryškinant erotinio malonumo perteklių. Taigi šis lyčių, seksualumų maskaradas, kuriame fetišizuojami hiperbolizuoti moteriškumo atributai bei po moteriška atributika ryškėjantis vyro kūnas, dar kartą akcentuoja *camp* estetikai artimą teiginį, kad tokia fetišizavimo praktika įkūnija malonumą teikiančias, bet kokį rimtumą naikinančias asociacijas¹⁷.

IŠVADOS

Apibendrinant aptartą D. Britanijos 2013–2014 m. turo miuziklą „Priscila, dykumos karalienė“ galima pažymėti, kad jis reprezentuoja dvi žiūros perspektyvas. Remiantis viena jų, spektaklio vidinėje realybėje, plėtojamame siužete

neakcentuojamas subversyvus dėmuo. Šiame spektaklyje reprezentuojama itin ekstravagantiška, žaidybiška, dekoratyvi, stilizuota *camp* estetika. „Prisciloje“ *camp* personomis tampa ne tik trys *drag queens* (Felicija, Mitzi ir transmoteris Ber-

nadetė), kurie neįveiksmi konfrontacijos, nes jiems nėra opozicijos (konvencionalus vyriškumas / moteriškumas), bet ir šalia jų esantys kiti personažai (Shirley, muzikinę partitūrą atliekančios Divos, masuotės atlikėjai, kaip *go-go* šokėjai, hiperseksualumą imituojanti Bobio žmona Sintija), kurie taip pat hipertrofuojami ir stilizuojami, realizuoja *camp* jautrumą. Taigi *camp* subjektai tampa hegemonine spektaklio jėga. Toks pluralus, dekoratyviai estetizuotas, grynas, gyvybingas *camp* estetikos daugis ir nepertraukiamumas eliminuoja subversyvas, dekonstrukcines perspektyvas. Miuziklas tampa LGBT bendruomenės fiesta, žyminiai pasiektus laimėjimus lyčių lygybės kontekstuose.

Miuzikle subversyvumo perspektyvos pakeitimas *camp* klišėmis gali būti siejamas ir su nuolatinio, pakartojamo kūrinio atlikimu, kada mechaniškumas ištrina visas subversyvas tendencijas. Taip pat pastebimos sąsajos ir su pritaikymu prie komercinio, komodifikuoto pramoginio šou pasaulio. Pabrėžtina, kad miuzikle „Priscila, dykumos karalienė“ svarbiau žaismės kūrimas ir *camp* realizavimas nei siekis demonstruoti, kurti rezistencines praktikas.

Antroji žiūros perspektyva nurodo, kad socialiniame, kultūriniame kontekste pats miuziklas (turinys, vaizduojami subjektai ir jų lyčių performansai) tampa subversyvia priemone, įgaunančia politinę reikšmę, kadangi viešai reprezentuoja įvairius *queer* subjektus, kurie demonstruoja lyties binarijos išardymą, daugialypį seksualumą, lytiškumą, tapatybes, kurios nevaržomai išreiškia mėgavimosi savimi dėmenis, o miuziklas kaip meno

kūrinys akcentuoja *transgender* subjektų pripažinimą, išreiškia toleranciją jiems.

Miuziklo personažų tapatybinis daugialypumas kvestionuoja binariniais pagrindais grindžiamą lytiškumo klasifikaciją. Išryškunami įvairūs tapatybiniai daigai, kurie įgauna itin ekstravagančią vizualizuotą išraišką suliejant *camp* estetikos principus, kada tradicinės moteriškumo konotacijos papildomos vyriškumo bruožais, ir atvirkišciai. Taip miuzikle „Priscila, dykumos karalienė“ kuriamos praktikos, žaidybiškai įprasminančios paradoksus, glūdinčius visuomenėje. Ši praktika nėra morali ar politiška, tačiau tai nepertraukiama estetinė vizualizacija.

Akcentuotina, kad spektaklyje plėtojamas siužetas tėra tik atramos taškas, kurio prasminis turinys eliminuojamas žaismingame, stilizuotame moteriškumo, vyriškumo pastiše, tačiau išreiškiamas nepasotinamas gėrėjimasis manieringu nenatūralumu. Fantastiškus, stiliizuotus, aistringus *drag queens* lyčių performansus lydi žaismingas juokas, mėgavimasis atliekamais performansais, kurie yra parodiški, tačiau praradę subversyvų dėmenį, skirti tik džiugesiui ir malonumui.

„Priscilos, dykumos karalienės“ *drag queens* pateikia unifikuotą, trivialų moteriškumo paveikslą, tai intensyvi dekoratyvumo apoteozė. Felicija ir Mitzi kaip *drag queens* pristato inversiją, kurioje kaitaliojasi moteriškumas su vyriškumu, kada vidinė moteriška pasaulėjauta įkūnijama fiziškai vyriškame kūne. Tačiau pažymėtina, kad tiek vyriška, tiek moteriška personažų išraiška yra itin dekoratyvi ir stilizuota. Galima teig-

ti, kad kūno lygmeniu įveiksinamas žaidimas moteriškumo / vyriškumo dualumu, kuris artikuliuojamas ir *camp* estetikos kontekstuose. Miuziklo personažai mėgaujasi kuriamu lyties performyvumu, kaip šiuolaikiniai dendžiai dievina vulgarumą.

Camp estetika įveiksinama ne tik išorinėje vizualizacijoje, bet ir verbalinėje artikuliacijoje, kada atlikėjai aktyvuoja *camp* kalbą, o *camp* fetišo objektais

tampa hipertrofuotą moteriškumą reprezentuojantys atributai (milžiniški, spalvingi, erotiški kostiumai, didingi perukai) bei falo simboliką aktyvinanti Bernadetės, Mitzi ir Felicijos kelionių priemonė – autobusas Priscila (tai ir homoerotinė aliuzija į personažų seksualumą). Pažymėtina, kad fetišizuojamas ir raumeningas, ištreniruotas, erotiškasis *macho* ar homoseksualaus *muscle twink* tipo konotacijas kuriantis vyro kūnas.

Literatūra ir nuorodos

- ⁷ Žr.: Judith Butler, *Undoing Gender*. United States of America: Routledge, 2004, p. 214.
- ⁸ Žr.: Sontag, Notes on „Camp“, p. 9.
- ⁹ Ten pat, p. 3, 4.
- ¹⁰ Žr.: Butler, *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, p. 176.
- ¹¹ Žr.: Robert Wallace, Homo Creation: Towards a Poetics of Gay Male Theatre. *Essays on Canadian Writing* 54, 1994, p. 116–117. *Homoseksualus žvilgsnis* ('Homosexual gaze') nurodo ne tik tai, kas yra matoma, bet ir tai, kaip matoma.
- ¹² Žr.: Sontag, Notes on „Camp“, p. 4.
- ¹³ Ten pat, p. 7–8.
- ¹⁴ Ten pat, p. 11. 13.
- ¹⁵ Žr.: Keith Harvey, Camp Talk and Citationality: a Queer Take on 'Authentic' and 'Represented' Utterance. *Journal of Pragmatics*, 34 (9), 2002, p. 1145–1162.
- ¹⁶ Žr.: Betty Robbins; Roger Myrick, The Function of the Fetish in the Rocky Horror Picture Show and Priscilla, Queen of the Desert, p. 275.
- ¹⁷ Ten pat, p. 275.